

เคมีอินทรีย์เบื้องต้น

พิมพร มนเทียรอาสน์

คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. เชียงใหม่

www.science.mju.ac.th

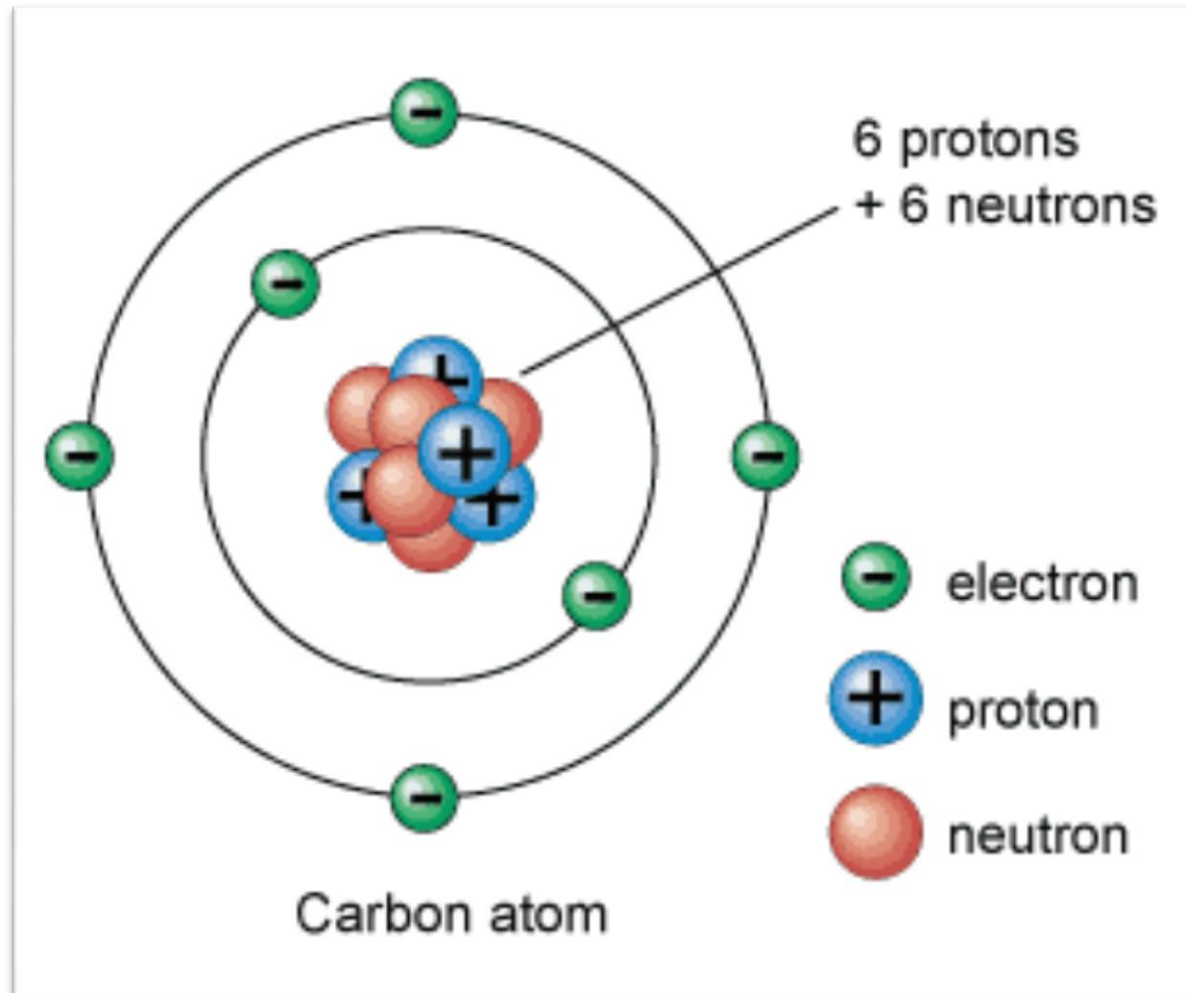
บทที่ 1 เคมีอินทรีย์เบื้องต้น

โครงสร้างและสมบัติของสารอินทรีย์

1.1 สารประกอบคาร์บอน

อะตอมคาร์บอน(C) เป็นธาตุโลหะในหมู่ 4A คาบที่ 2 ของตารางธาตุ มีเลขอะตอม= 6 และมีอิเล็กตรอนรอบนอกเท่ากับ 4 สามารถเกิดสารประกอบกับธาตุโลหะอื่นๆได้หลายธาตุ เช่น ไนโตรเจน (N) ออกซิเจน (O) และธาตุฮาโลเจน(F, Cl, Br และ I) คาร์บอนมีคุณสมบัติพิเศษที่สามารถเกิดพันธะโควาเลนต์กับคาร์บอนด้วยกันโดยต่อเป็นสายยาวได้มากกว่าสองอะตอม และพันธะโควาเลนต์ที่เกิดขึ้นมีทั้งที่เป็นพันธะเดี่ยว พันธะคู่ และพันธะสาม

โครงสร้างอะตอมคาร์บอน

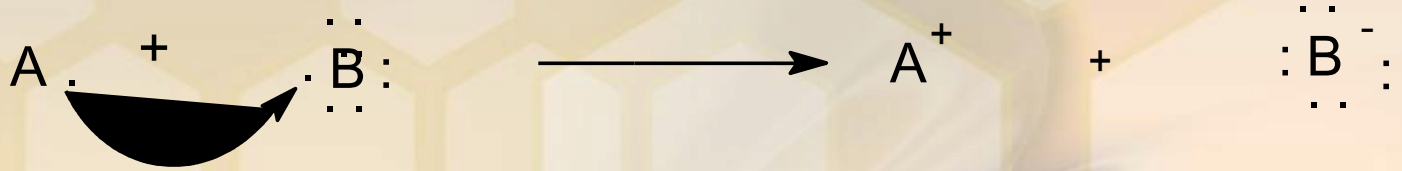
1.1.1 พันธะในสารอินทรีย์

การเกิดพันธะเคมีโดยทั่วไปมี 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 จากการจัดอิเล็กตรอนของแก๊สมีตระกูล(ธาตุหมู่ 8A)มีความเสถียรมาก ดังนั้นอะตอมของธาตุต่างๆจึงมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การจัดอิเล็กตรอนเป็นลักษณะเดียวกับแก๊สมีตระกูล เช่นลิเทียม ($1s^2, 2s^1$)

เมื่อเกิดการสูญเสียอิเล็กตรอนไป 1 ตัวจะได้ $Li^+(1s^2)$ ซึ่งมีลักษณะการจัดเรียงอิเล็กตรอนเป็นแบบเดียวกับฮีเลียม เช่นเดียวกับฟลูออรีน ($1s^2, 2s^1, 2p^5$) เมื่อรับอิเล็กตรอนมา 1 ตัว จะได้ $F^-(1s^2, 2s^1, 2p^6)$ ซึ่งมีการจัดเรียงอิเล็กตรอนเป็นแบบเดียวกับนีออน ดังนั้นเมื่อการเคลื่อนย้ายอิเล็กตรอนจากอะตอมหนึ่งไปยังอีกอะตอมหนึ่ง ทำให้อะตอมที่สูญเสียอิเล็กตรอนมีประจุเป็นบวกเนื่องจากขาดอิเล็กตรอน ส่วนอะตอมที่รับอิเล็กตรอนมีประจุเป็นลบ แรงดึงดูดที่เกิดจากแรงไฟฟ้าสถิต(Electrostatic force)ระหว่างประจุทั้งสองทำให้เกิดพันธะเคมี แต่เนื่องจากเป็นพันธะที่เกิดจากแรงดึงดูดระหว่างไอออน จึงเรียกว่า พันธะไอออนิก (Ionic bond)

แสดงการเกิดพันธะไอออนิก

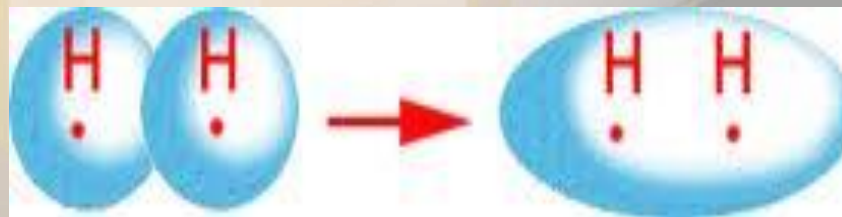

เช่น ปฏิกิริยาของอะตอมโซเดียม ($Na; 1s^2, 2s^2, 2p^6, 3s^1$) กับอะตอมคลอรีน ($Cl : 1s^2, 2s^2, 2p^6, 3s^2 3p^5$) ได้เกลือโซเดียมคลอไรด์ (Na^+Cl^-)

แบบที่ 2 เกิดจากอะตอมทั้งสองใช้อิเล็กตรอนร่วมกัน ไม่มีการถ่ายเทอิเล็กตรอน พันธะในโมเลกุลที่แต่ละอะตอมมีการใช้อิเล็กตรอนร่วมกัน เรียกว่า พันธะโควาเลนต์ นิยมใช้เส้นสั้นๆ หรือขีด (dash) แทนพันธะเช่น H-Cl ,H₂

การเกิดH₂

พันธะโควาเลนต์และออร์บิทัลโมเลกุล (Covalence Bond and Molecular orbital)

ทฤษฎีที่ใช้อธิบายการเกิดพันธะโควาเลนต์มี 2 ทฤษฎีคือ

- : ทฤษฎีพันธะวาเลนต์ (Valence Bond theory)
- : ทฤษฎีออร์บิทัลโมเลกุล (Molecular orbital theory)

ทฤษฎีพันธะวาเลนซ์

: ใช้ทำนายและอธิบายรูปร่างเรขาคณิตของโมเลกุล สมมุติฐานของทฤษฎีพันธะโคเวเลนต์ คือ

1. เมื่ออะตอมเข้าใกล้ออร์บิทัลอะตอมที่มีอิเล็กตรอนเดี่ยว จะการซ้อนทับกัน(Overlap) ทำให้อิเล็กตรอนเดี่ยวเข้าคู่กันและหมุนทิศทางสวนกัน (spin) ในออร์บิทัลใหม่เกิดเป็นพันธะโคเวเลนต์
2. การซ้อนทับของออร์บิทัลอะตอมได้มากจะรวมเป็นออร์บิทัลผสม (Hybrid orbital) ที่มีจำนวนเท่ากับออร์บิทัลอะตอมเดิมก่อนการผสม และหากเกิดการซ้อนทับของออร์บิทัลอะตอมมาก จะส่งผลให้พันธะโคเวเลนต์ที่เกิดขึ้นมีความเสถียรมากขึ้น

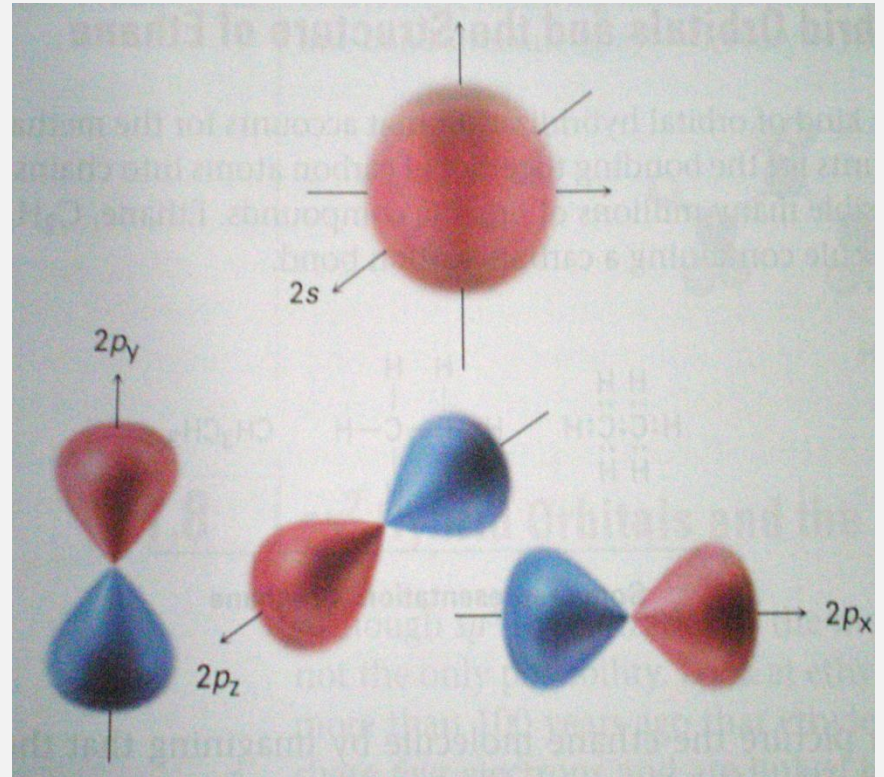
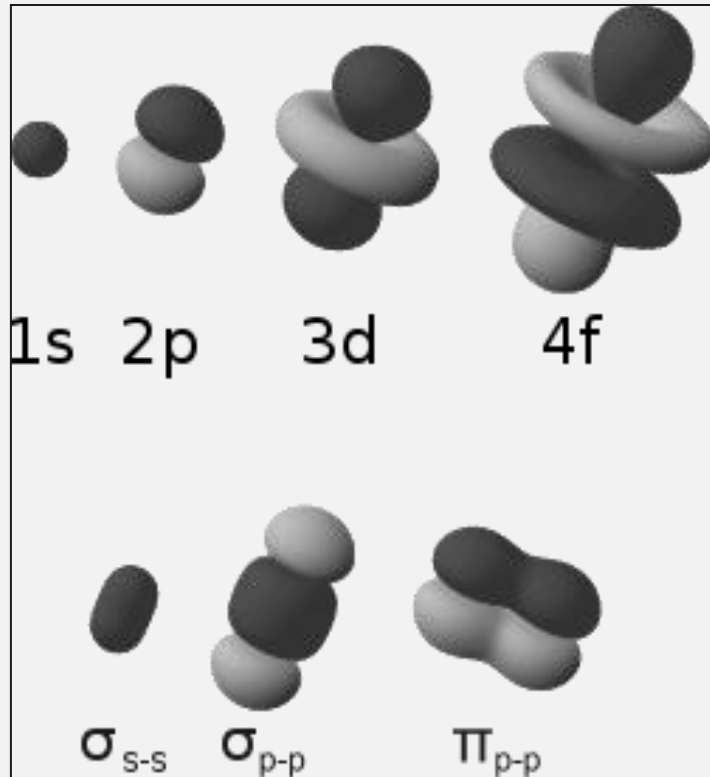
ทฤษฎีออร์บิทัลโมเลกุล

ออร์บิทัลโมเลกุล เกิดจากการซ้อนทับของออร์บิทัลอะตอม ตั้งแต่สองหรือมากกว่าที่มารวมในโมเลกุล ออร์บิทัลโมเลกุลคือ พื้นที่หรือบริเวณที่ว่างที่กำหนดรูปร่างและขนาดโดยออร์บิทัลอะตอม ส่วนของออร์บิทัลอะตอมที่ครอบคลุมพื้นที่เดียวกันในที่ว่างเปล่า ถ้าระดับพลังงานของออร์บิทัลโมเลกุลต่ำกว่าออร์บิทัลอะตอม ออร์บิทัลโมเลกุลที่เกิดขึ้นนี้เรียกว่าออร์บิทัลโมเลกุลชนิดบอนดิง

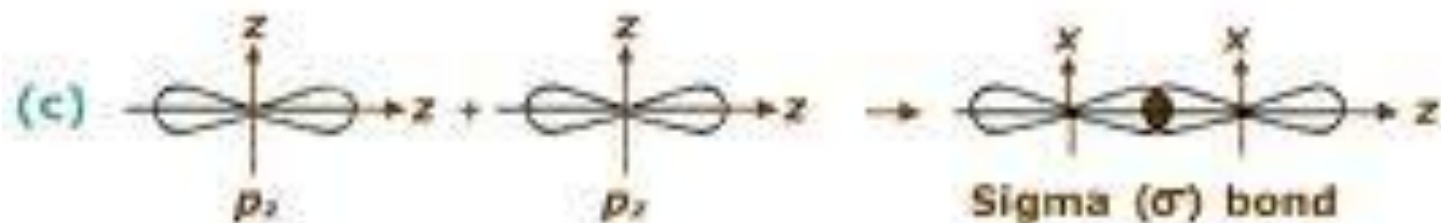
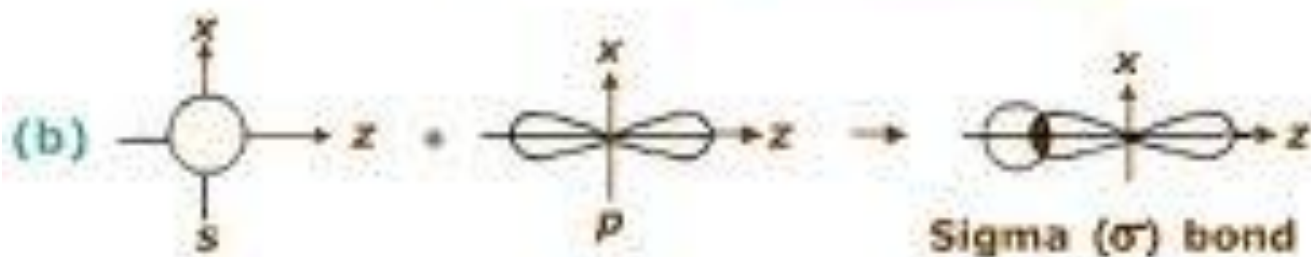
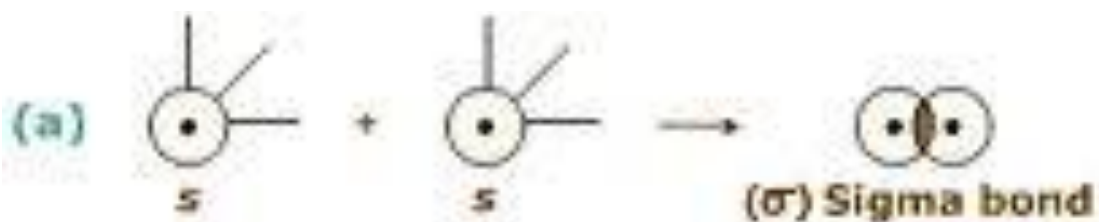
ออร์บิทัลโมเลกุลเกิดจากออร์บิทัลอะตอม ดังนั้นรูปร่างของออร์บิทัลโมเลกุลจึงขึ้นอยู่กับรูปร่างของออร์บิทัลอะตอมที่เป็นส่วนประกอบเมื่อเริ่มต้น

ออร์บิทัลโมเลกุลที่เกิดจากการใช้ออร์บิทัลอะตอมที่มีลักษณะเป็นวงกลมหรือเป็นเส้นเชื่อมระหว่างทั้งสองนิวเคลียสจะได้ออร์บิทัลโมเลกุลที่เรียกว่า ออร์บิทัลซิกมา (σ - orbital) ซึ่งสัญลักษณ์ σ ในภาษากรีกมีลักษณะคล้ายตัวอักษร S ในภาษาอังกฤษ ที่ใช้สำหรับออร์บิทัลอะตอมที่เป็นที่ทรงกลม ดังนั้นอิเล็กตรอนในออร์บิทัลซิกมา จึงเรียกว่าอิเล็กตรอนซิกมา (σ -Electron) และเรียกพันธะที่เกิดขึ้นว่า พันธะซิกมา (σ - bond)

รูปร่างออร์บิทัลอะตอม

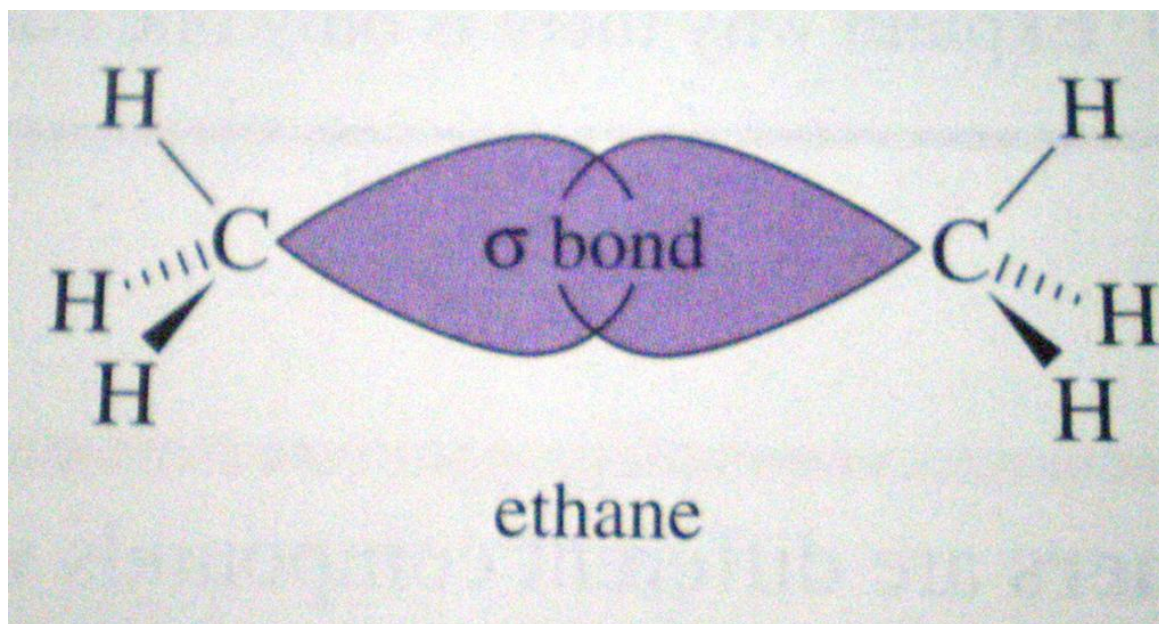
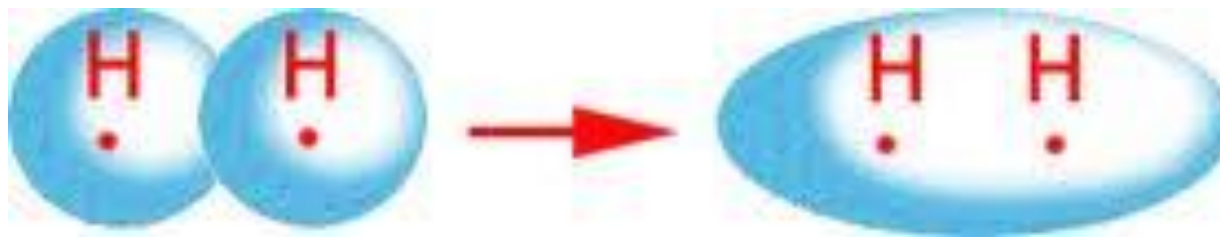
การเกิดพันธะซิกมา

Formation of a sigma bond due to (a) The s - s overlap

(b) The s - p overlap (c) The p_x - p_x overlap

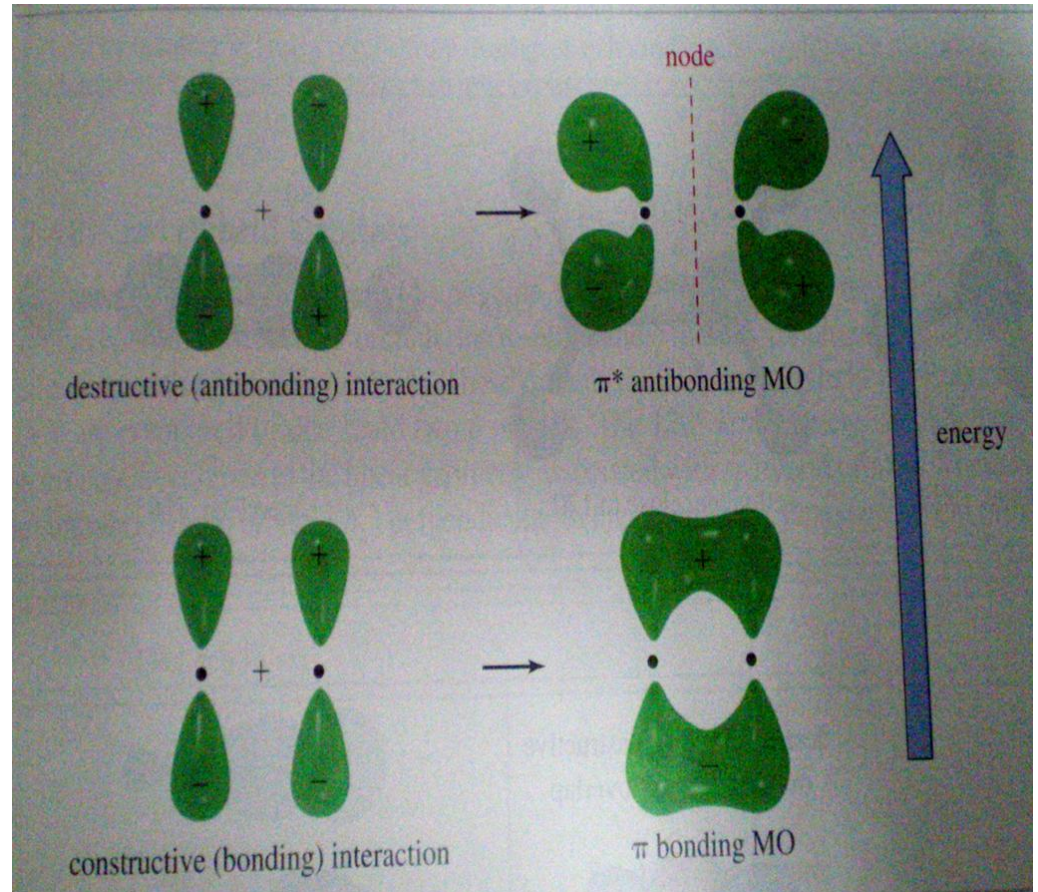
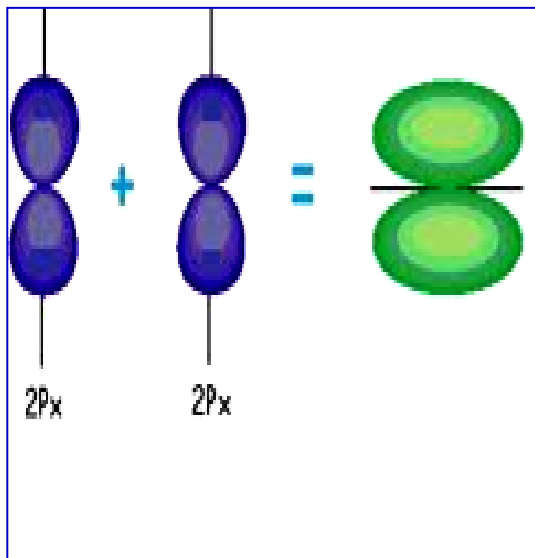
พันธะซิกมา

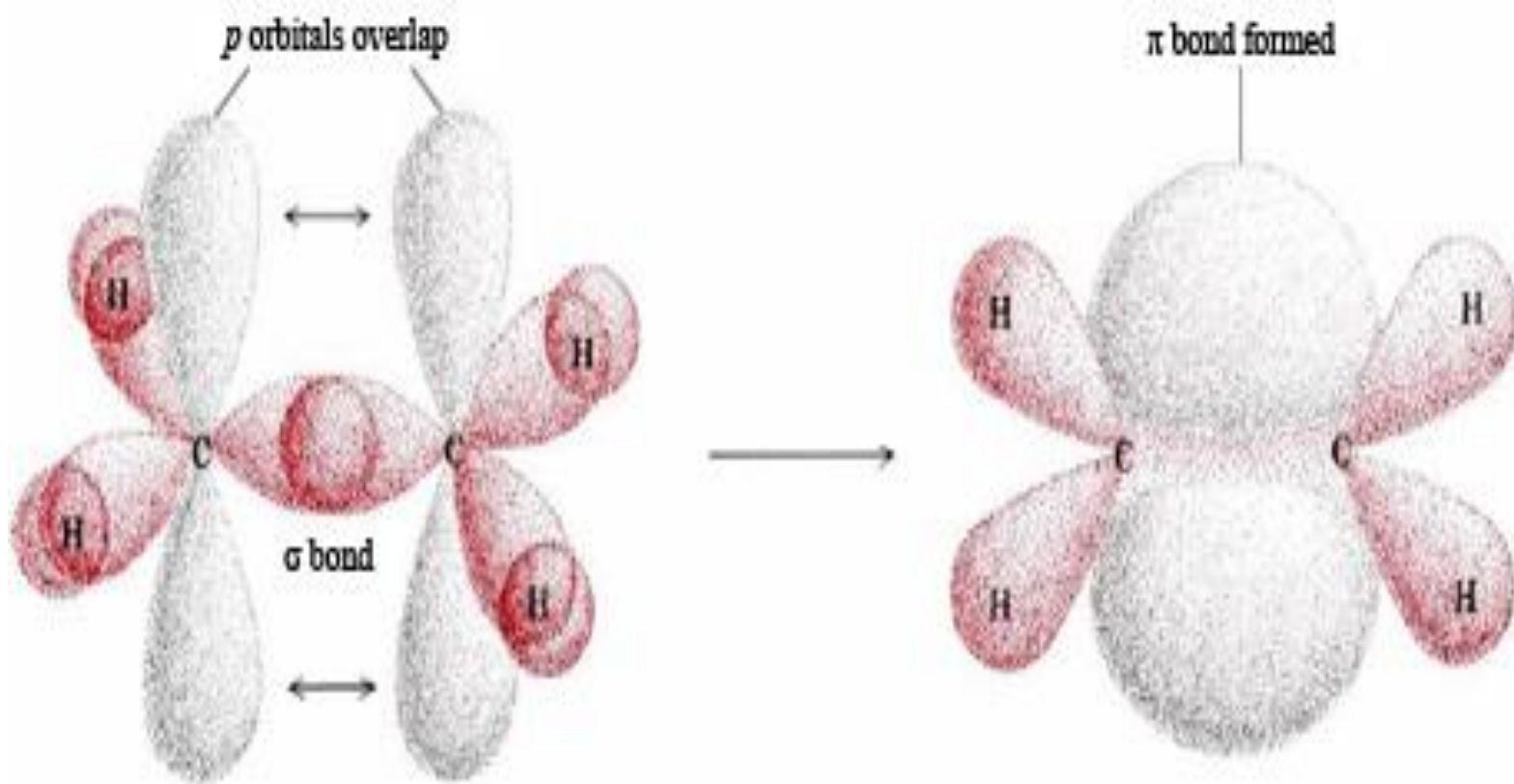
การเกิดพันธะไพ

เมื่อออร์บิทัลอะตอม p มาซ้อนกันในแนวนอน ออร์บิทัลโมเลกุลที่เกิดขึ้นจะรูปร่าง คือหากความหนาแน่นของอิเล็กตรอนมีอยู่ที่บริเวณด้านบนและด้านล่างของนิวเคลียสทั้งสอง ออร์บิทัลโมเลกุลชนิดนี้เรียกว่า ออร์บิทัลไพ (π - Orbital) และเรียกอิเล็กตรอนที่อยู่ในออร์บิทัลไพ ว่าอิเล็กตรอนไพ (π - Electron) ส่วนพันธะที่เกิดขึ้นเรียกว่า พันธะไพ (π - Bond) ซึ่งสัญลักษณ์ π ในภาษากรีก มีลักษณะคล้ายตัวอักษร P ในภาษาอังกฤษ

การเกิดพันธะไพ

การเกิดพันธะซิกมาและพันธะไพ

การเกิดไฮบริไดเซชัน (Hybridization)

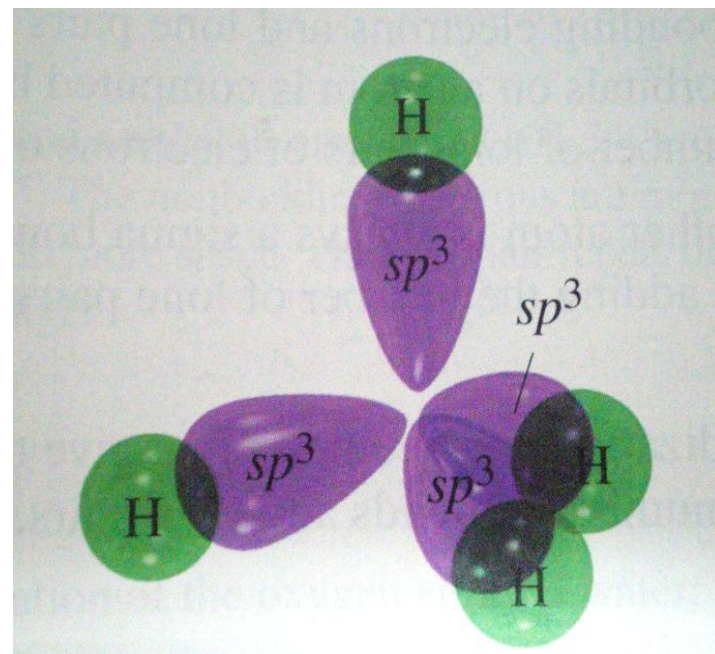
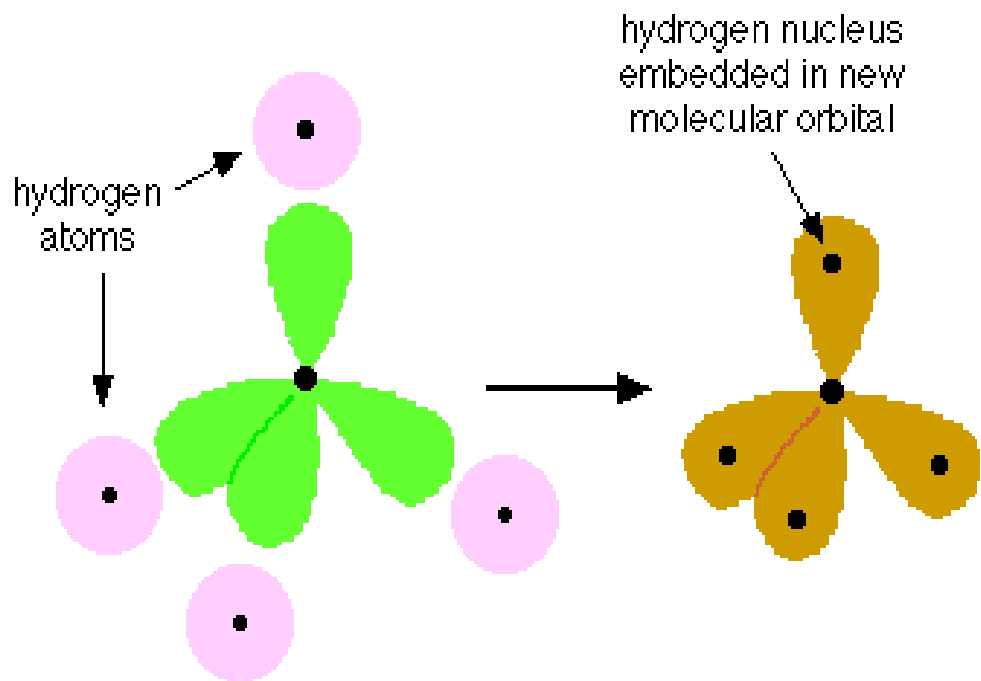
คาร์บอนที่สภาวะพื้น (Ground state) มีการจัดเรียงตัวของอิเล็กตรอนเป็น $1s^2, 2s^2$ และ $2p^2$ อิเล็กตรอนรอบนอก (Valence electron) อยู่ที่ $2s$ และ $2p$ ซึ่งอิเล็กตรอนใน $2p$ จะเป็นอิเล็กตรอนเดี่ยว (ตามกฎของฮูลี) ดังนั้นเมื่อคาร์บอนเกิดพันธะโควาเลนต์ น่าจะมีได้เพียงสองพันธะเท่านั้น เช่นสารประกอบที่เกิดจากคาร์บอนหนึ่งอะตอมน่าจะสร้างพันธะกับไฮโดรเจนได้สองอะตอม และมีสูตรโครงสร้างเป็น CH_2 แต่พบว่าสารประกอบตัวแรกมีที่คาร์บอนหนึ่งอะตอม ในความเป็นจริงมีสูตรโครงสร้างเป็น CH_4 แสดงว่าคาร์บอนก่อนการสร้างพันธะกับไฮโดรเจนจะมีอิเล็กตรอนเดี่ยวในชั้นนอกสุดจำนวนสี่อิเล็กตรอน

ดังนั้นเมื่อมีการกระตุ้นโดยใช้พลังงานให้อิเล็กตรอนจาก
ออร์บิทัล $-2s$ ที่มีสองอิเล็กตรอนให้อิเล็กตรอนหนึ่งตัวกระโดดไป
อยู่ที่ ออร์บิทัล $-2p$ ทำให้การจัดเรียงอิเล็กตรอนในสถานะกระตุ้น
เป็น $1s^2, 2s^1$ และ $2p^3$ ทำให้มีอิเล็กตรอนเดี่ยวทั้งหมดสี่
อิเล็กตรอนในชั้นนอกสุด แต่ยังไม่สามารถเกิดพันธะได้เนื่องจาก
รูปร่างของออร์บิทัล $-s, p$ ไม่เหมือนกัน จึงเกิดการผสมกัน
ระหว่างออร์บิทัล $-s$ และ ออร์บิทัล $-p$ ได้ออร์บิทัลชนิดใหม่ เรียก
การผสมกันของออร์บิทัลว่า ไฮบริไดเซชันและเรียกออร์บิทัลที่ได้
จากการผสมเรียกว่าไฮบริดออร์บิทัล (Hybridized orbital)
สำหรับสารอินทรีย์มีการเกิดไฮบริไดเซชันที่สำคัญ คือ sp^3, sp^2
และ sp

1.1.2 sp^3 - Hybridization

อะตอมคาร์บอนเกิดไฮบริไดเซชันของออร์บิทัล $2s$ จำนวนหนึ่งออร์บิทัลกับออร์บิทัล $2p$ จำนวนสามออร์บิทัล ได้ไฮบริออร์บิทัลจำนวนสี่ออร์บิทัล แต่ละออร์บิทัลเรียกว่า ออร์บิทัล sp^3 ซึ่งแต่ละออร์บิทัลทำมุม 109.5 องศา รูปร่างของโครงสร้างเป็นแบบทรงเหลี่ยมสี่หน้า (Tetrahedral) อะตอมคาร์บอนอะตอมเกิดการนำเอาออร์บิทัล sp^3 มาซ้อนทับกัน (Overlap) แบบปลายชนปลาย (head to head) ได้พันธะโควาเลนต์แบบซิกมาหรือพันธะเดี่ยว ออร์บิทัล sp^3 ที่เหลืออีกสามออร์บิทัลจะซ้อนทับกับออร์บิทัลที่มีอิเล็กตรอนเดี่ยวของอะตอมคาร์บอนหรืออะตอมอื่น เช่น ออร์บิทัล s ของอะตอมไฮโดรเจน ได้พันธะซิกมา เช่น โมเลกุลมีเทน (CH_4)

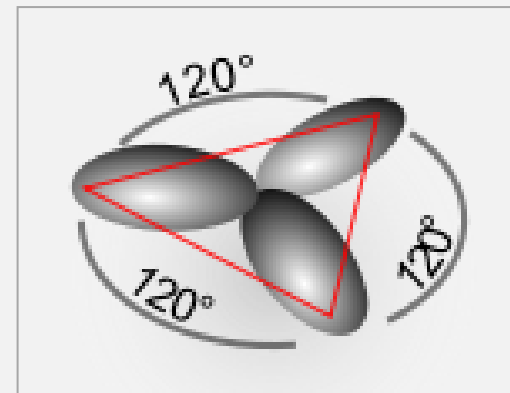
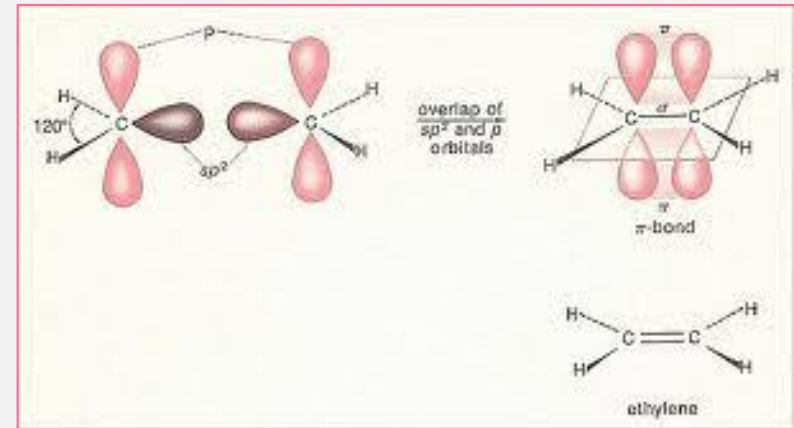
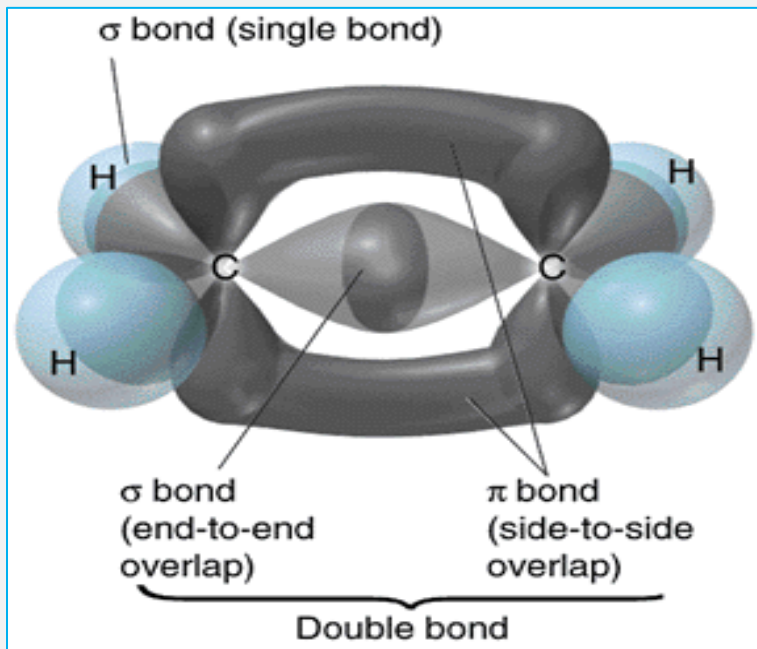
โครงสร้างมีเทน

1.1.3 sp^2 -Hybridization

ในการเกิดไฮบริดเซชันของออร์บิทัลในอะตอมคาร์บอนได้พันธะคู่ มีการเกิดที่แตกต่างกับการเกิดแบบพันธะเดี่ยว คือ เป็นการนำเอาออร์บิทัล $2s$ หนึ่งออร์บิทัลมารวมกับ ออร์บิทัล $2p$ สองออร์บิทัล ได้ไฮบริดออร์บิทัลแบบ sp^2 จำนวนสามออร์บิทัล แต่ละออร์บิทัลทำมุม 120° องศา รูปร่างโมเลกุลแบบสามเหลี่ยมแบนราบ (Trigonal planar) การเกิดพันธะสามารถอธิบายได้ว่า คาร์บอนสองอะตอมเกิดการใช้ออร์บิทัล sp^2 ของแต่ละอะตอมจำนวนหนึ่งออร์บิทัลมาซ้อนทับกันแบบปลายชนปลาย ได้พันธะซิกมา ส่วนออร์บิทัล p ที่เล็กตรอนมีเหลืออยู่ไม่ได้ใช้ในการสร้างพันธะและตั้งฉากกับออร์บิทัล sp^2 ของคาร์บอนทั้งสองอะตอมจะเอา ด้านข้างมาซ้อนทับกันได้พันธะโคเวเลนต์แบบไพ (π - Bond)

เซ่นโมเลกุลอีทีน ($\text{CH}_2=\text{CH}_2$)

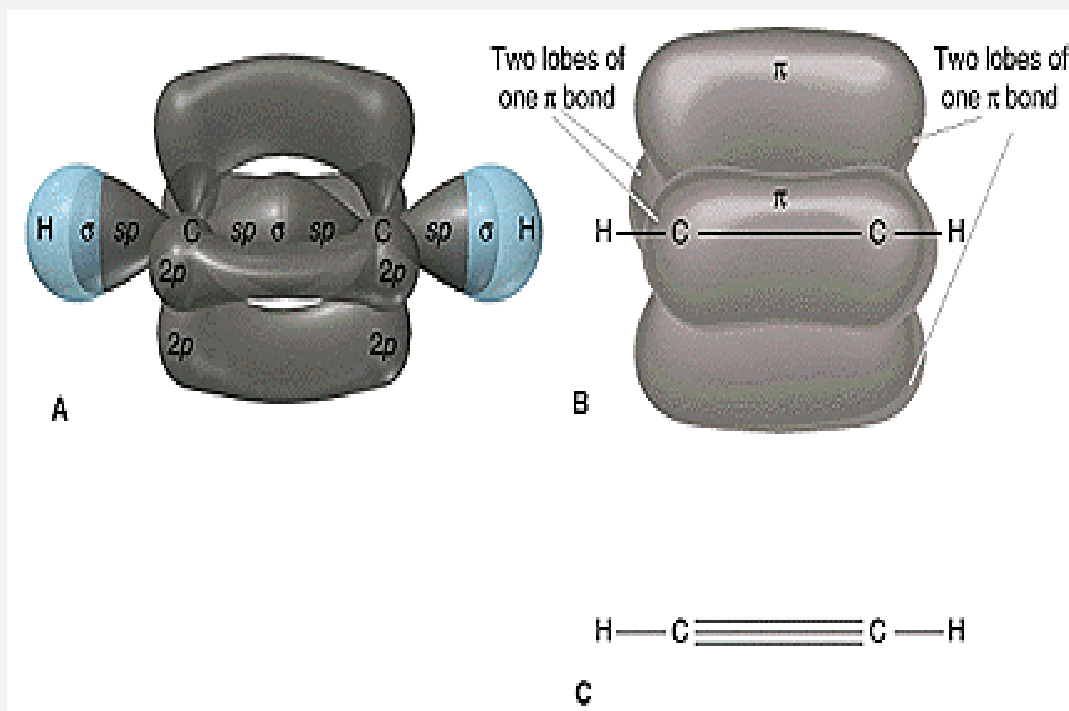
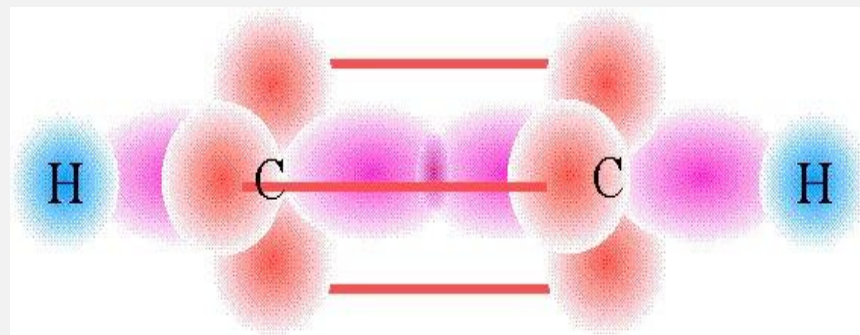

1.1.4 sp-Hybridization

การเกิดไฮบริดเซชันแบบ sp คือ เป็นการนำเอาออร์บิทัล 2s หนึ่งออร์บิทัล มารวมกับ ออร์บิทัล 2p หนึ่งออร์บิทัล ได้ไฮบริดออร์บิทัลแบบ sp จำนวนสองออร์บิทัล แต่ละออร์บิทัลทำมุม 180 องศา รูปร่างโมเลกุลเป็นแบบเส้นตรง (Linear) และอะตอมคาร์บอนจะเหลือออร์บิทัล 2p อยู่สองออร์บิทัล ที่ตั้งฉากซึ่งกันและกัน และตั้งฉากกับออร์บิทัล sp

เมื่อออร์บิทัลในอะตอมคาร์บอนเกิดไฮบริดเซชันแบบ sp โมเลกุลจะได้พันธะสามเกิดขึ้นภายในโมเลกุล ซึ่งการเกิดพันธะสามนี้สามารถอธิบายได้ว่า อะตอมคาร์บอนจะใช้ออร์บิทัล sp มาซ้อนทับกันแบบปลายชนปลายได้พันธะซิกมา ส่วนออร์บิทัล p สองออร์บิทัล ของแต่ละอะตอมจะซ้อนทับกันแบบด้านข้างกับด้านข้างได้พันธะโคเวเลนต์ชนิดไพสองพันธะ เมื่อรวมพันธะทั้งสองชนิดเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วยพันธะซิกมาหนึ่งพันธะและพันธะไพสองพันธะ คือพันธะสามที่พบได้ในโมเลกุลเมื่อเกิดไฮบริดเซชันแบบ sp ส่วนออร์บิทัล sp ที่เหลือจะเกิดพันธะซิกมากับอะตอมอื่น เช่น

โมเลกุลอีไทม์ ($\text{CH} \equiv \text{CH}$)

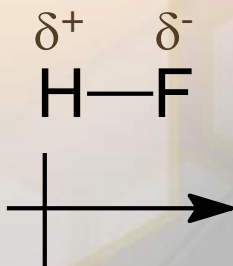

1.2 สภาพขั้วของพันธะและโมเลกุล

อะตอมของธาตุแต่ละชนิดที่พบในตารางธาตุ มีสามารถในการดึงดูดอิเล็กตรอนคู่ในพันธะให้เข้าใกล้นิวเคลียสได้แตกต่างกัน อะตอมที่มีค่าอิเล็กโตรเนกาติวิตี (Electronegativity, EN) สูง จะดึงอิเล็กตรอนได้ดีกว่า อะตอมที่มีค่าอิเล็กโตรเนกาติวิตีต่ำ และเมื่อเกิดพันธะโควาเลนต์จะมีสภาพค่อนข้างเป็นลบ ส่วนอีกอะตอมจะมีสภาพขั้วค่อนข้างเป็นบวก โดยการใช้สัญลักษณ์แทนสภาพขั้ว คือ δ^- และ δ^+ ตามลำดับ เรียกว่าเดลต้าลบ (Delta minus) และเดลต้าบวก (Delta plus) เช่นสภาพขั้วของพันธะในโมเลกุล HF, H₂O และ NH₃ โดยค่าอิเล็กโตรเนกาติวิตีของ F, O, N และ H เท่ากับ 4, 3.5, 3.0 และ 2.5 ตามลำดับ พันธะที่เกิดจากอะตอมชนิดเดียวกันจะไม่มีขั้วและทำให้โมเลกุลไม่มีขั้ว

พันธะมีขั้วนี้มีค่าไดโพลโมเมนต์ (μ) แสดงด้วยลูกศร
ส่วนปลายของลูกศรชี้ไปส่วนที่มีประจุที่ค่อนข้างเป็นลบ เช่น
โมเลกุลของ HF อะตอมของฟลูออรีนมีค่า EN สูงกว่าของอะตอม
ไฮโดรเจน จึงดึงอิเล็กตรอนออกจากไฮโดรเจน ทำให้ไฮโดรเจนมี
สภาพประจุเป็นบวก ส่วนฟลูออรีนมีสภาพประจุเป็นลบ ดังนั้น
พันธะระหว่าง H กับ F เป็นพันธะที่มีขั้วและมีไดโพลโมเมนต์ ดัง
แสดง

เนื่องจากไดโพลโมเมนต์เป็นปริมาณเวกเตอร์ ในโมเลกุลอะตอมคู่
 สภาพขั้วของโมเลกุลมีทิศทางเหมือนกับสภาพขั้วของพันธะ แต่โมเลกุลที่มี
 ความซับซ้อนขึ้นสภาพขั้วโมเลกุลเป็นผลรวมของไดโพลโมเมนต์ของทุก
 พันธะ ดังนั้นในโมเลกุลที่ไม่มีขั้วอาจประกอบไปด้วยพันธะมีขั้วสูงก็ได้ เช่น
 คาร์บอนเตตระคลอไรด์ (CCl_4) เป็นโมเลกุลไม่มีขั้ว เพราะสภาพขั้วของ
 พันธะ C-Cl ทั้งสี่พันธะหักล้างกันหมด ส่วนเมทิลคลอไรด์ (CH_3Cl) เป็น
 โมเลกุลมีขั้วดังแสดง

สูตรโมเลกุล	μ (D)	สูตรโมเลกุล	μ (D)
H_2	0	CH_4	0
HI	0.42	H_2O	1.85
HBr	0.80	HF	1.9

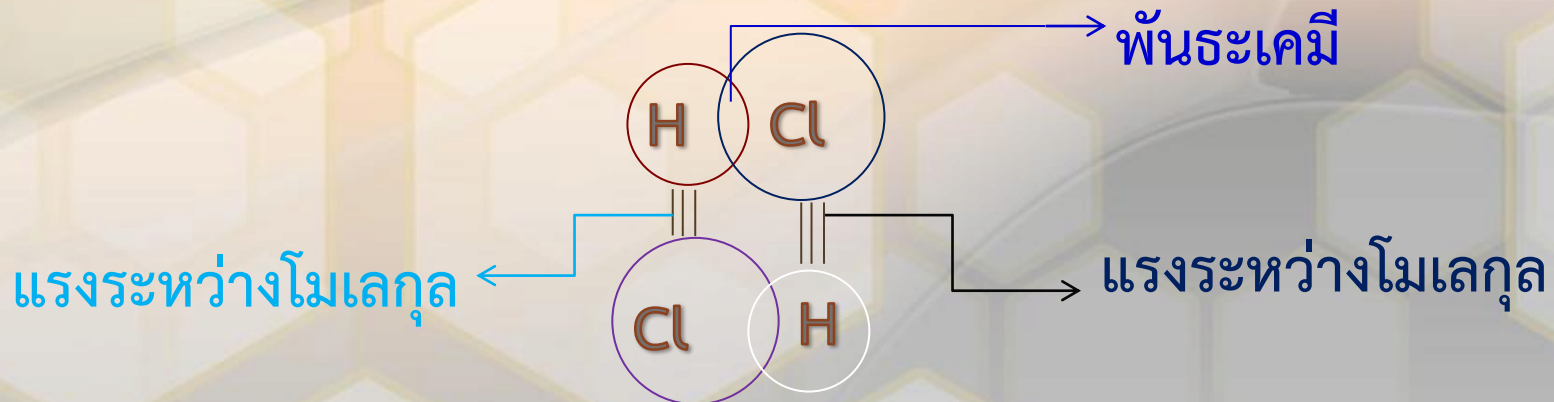
1.2.1 แรงระหว่างโมเลกุล

โมเลกุลเคลื่อนที่เข้าใกล้กันในระยะที่เหมาะสม จะเกิดแรงชนิดหนึ่งที่ทำให้โมเลกุลต่างๆอยู่ร่วมกันได้เกิดเป็นสถานะของเหลวและของแข็ง แรงชนิดนี้เรียกว่าแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุล (Intermolecular forces) การที่สารเปลี่ยนสถานะจากของแข็งเป็นของเหลว เรียกว่าสารเกิดการหลอมเหลว ถ้าสารเปลี่ยนจากของเหลวกลายเป็นไอ เรียก การระเหย ระบบจะดูดพลังงานเข้าไปในโมเลกุลเพื่อใช้ทำลายแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุล ในโมเลกุลของของแข็งจะมีค่าแรงมากกว่าของเหลว และในของเหลวมากกว่าแก๊ส ของเหลวที่มีแรงยึดเหนี่ยวมากจะมีจุดเดือดสูง

แรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลแบ่งออกได้ 3 ชนิด คือ แรงกระทำไดโพล-ไดโพล (Dipole – Dipole interaction) พันธะไฮโดรเจน(Hydrogen bond) แรงแวนเดอร์วาลส์ (Van der wall force)

แรงไดโพล-ไดโพล

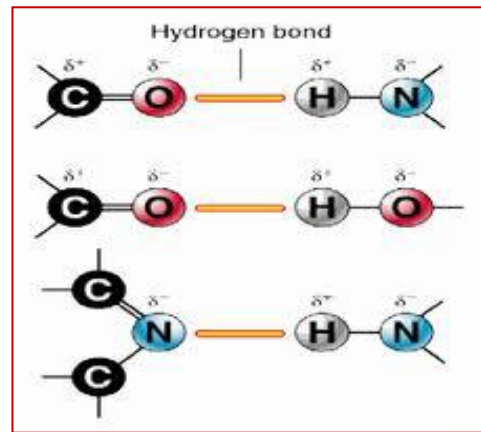
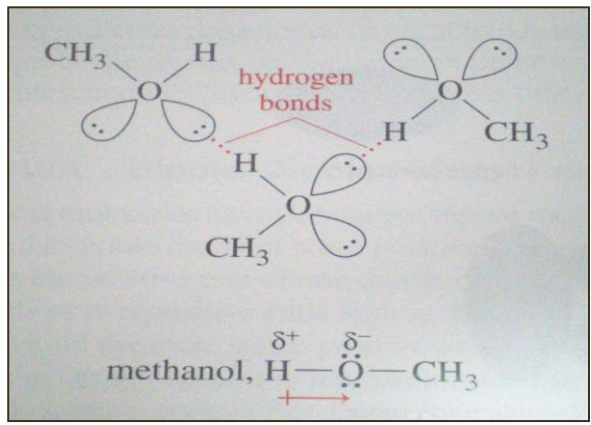
เมื่อโมเลกุลที่มีขั้วเคลื่อนที่เข้าใกล้กันเกิดแรงดึงดูดระหว่างขั้วบวกของโมเลกุลหนึ่งกับขั้วลบของอีกโมเลกุลหนึ่งแรงที่เกิดขึ้นเรียกว่า แรงกระทำไดโพล-ไดโพล เช่น โมเลกุลของกรดไฮโดรคลอริก (HCl) ขั้วบวกอยู่ที่ $H^{\delta+}$ และขั้วลบอยู่ที่ $Cl^{\delta-}$ เมื่อสองโมเลกุลเคลื่อนที่เข้าใกล้กัน $H^{\delta+}$ จะดึงดูดกับ $Cl^{\delta-}$ ของอีกโมเลกุลหนึ่ง

พันธะไฮโดรเจน (Hydrogen bond)

อะตอมไฮโดรเจนเกิดพันธะโควาเลนต์กับอะตอมที่มีค่า EN สูง เช่น ฟลูออรีน, ออกซิเจน และไนโตรเจน สภาพความเป็นขั้วบวกของอะตอมไฮโดรเจนจะแรงมาก สามารถเกิดแรงยึดเหนี่ยวกับอิเล็กตรอนคู่โดดเดี่ยว (lone pair) ของอีกโมเลกุล ทำให้โมเลกุลอยู่รวมกันได้ในสถานะของเหลวหรือของแข็ง แรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลที่เกิดขึ้นนี้เรียกว่าพันธะไฮโดรเจน ของเหลวที่มีพันธะไฮโดรเจนเป็นส่วนประกอบในโครงสร้างจะมีจุดเดือดสูง เนื่องจากพันธะชนิดนี้มีความแข็งแรงมาก

โครงสร้างของน้ำ(H₂O) เกิดพันธะโควาเลนต์ระหว่างอะตอมออกซิเจนกับไฮโดรเจน อะตอมไฮโดรเจนแสดงความเป็นบวก อะตอมออกซิเจนแสดงความเป็นลบและมีอิเล็กตรอนคู่โดดเดี่ยวสองคู่ ทำให้โมเลกุลของน้ำยึดเหนี่ยวกันด้วยพันธะไฮโดรเจนจำนวนสี่พันธะของแต่ละโมเลกุลน้ำ น้ำมีจุดเดือดปกติ 100 °C

แรงแวนเดอร์วาลส์ (Van der wall force)

โมเลกุลที่ไม่มีขั้ว เช่น อัลเคน ในโมเลกุลมีแรงยึดเหนี่ยวที่แตกต่างจากพันธะไฮโดรเจนหรือแรงกระทำไดโพล-ไดโพล เมื่อโมเลกุลที่ไม่มีขั้วเคลื่อนที่เข้าใกล้โมเลกุลที่ไม่มีขั้วเช่นกัน เกิดการเหนี่ยวนำทำให้เกิดสภาพขั้วขึ้นมาระหว่างโมเลกุลทั้งสอง สภาพที่เกิดขึ้นไม่คงตัว จะหมดไปเมื่อโมเลกุลทั้งสองแยกออกจากกัน แรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลที่เกิดขึ้นนี้เรียกว่า แรงแวนเดอร์วาลส์ ซึ่งเป็นแรงอย่างอ่อน เมื่อเทียบกับแรงสองชนิดแรกทำให้ของเหลวที่ไม่มีขั้วมีจุดเดือดต่ำ

แรงแวนเดอร์วาลส์ จะแปรตามมวลโมเลกุลทำให้ของเหลวที่มีมวลโมเลกุลมากจะมีจุดเดือดสูงกว่าของเหลวที่มีมวลโมเลกุลต่ำ

10.3 การละลาย (Solubility)

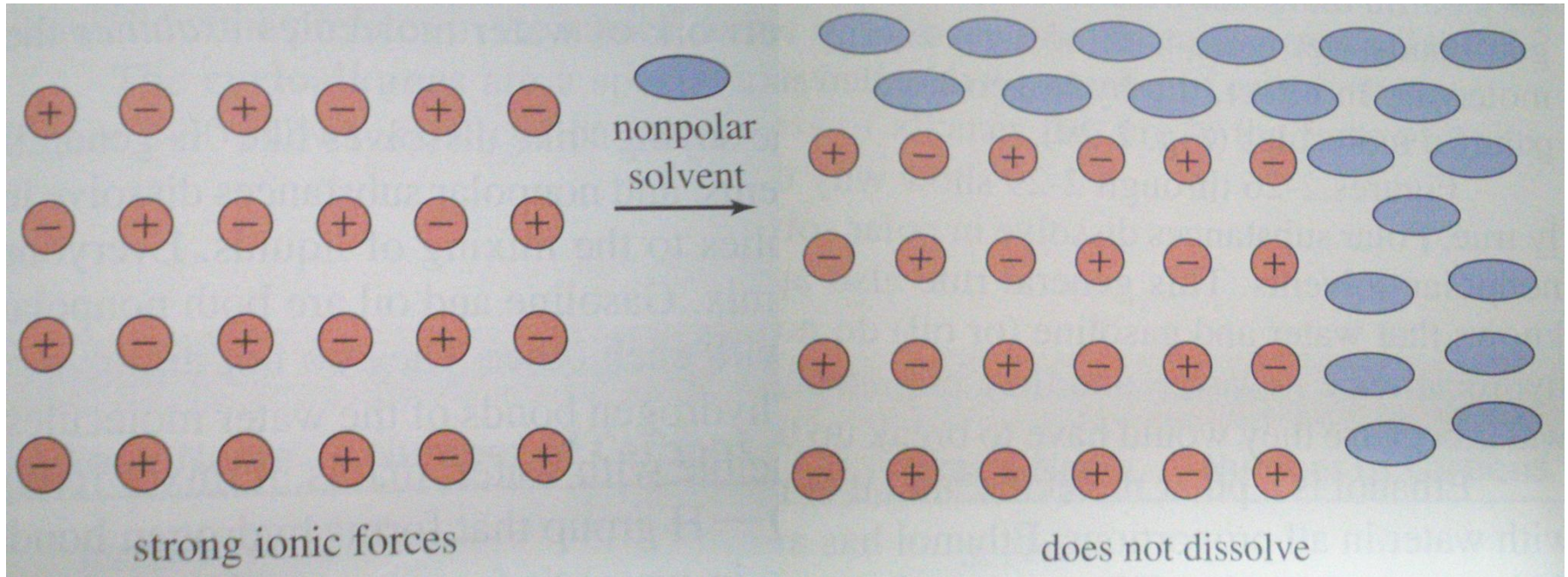
สารที่อยู่ในสถานะของแข็งหรือของเหลวเกิดการละลาย อนุภาคจะเกิดการแยกตัวออกจากกัน แล้วตัวทำละลายจะแทรกตัวเข้าไปในช่องว่างระหว่างอนุภาคเหล่านั้น จากการที่สารที่เป็นของแข็งเกิดการหลอมเหลวหรือของเหลวเกิดการเดือด จะต้องใช้พลังงานในการทำลายพันธะ หรือแรงยึดเหนี่ยวในโมเลกุล ดังนั้นการละลายจำเป็นต้องใช้พลังงานในการทำลายพันธะระหว่างอนุภาคของตัวทำละลาย ซึ่งได้จากการเกิดพันธะระหว่างอนุภาคของตัวทำละลายและตัวถูกละลาย นั่นคือแรงยึดเหนี่ยวเดิมถูกแทนที่ด้วยแรงยึดเหนี่ยวใหม่

การเอาชนะแรงยึดเหนี่ยวระหว่างประจุที่ต่างกันของสารไอออนิก จะต้องใช้พลังงานสูงมาก นั่นคือสารไอออนิกจะละลายน้ำได้ดี หรือในตัวทำละลายที่มีขั้ว เนื่องจากโมเลกุลที่มีขั้วจะมีด้านหนึ่งของโมเลกุลมีความเป็นบวก

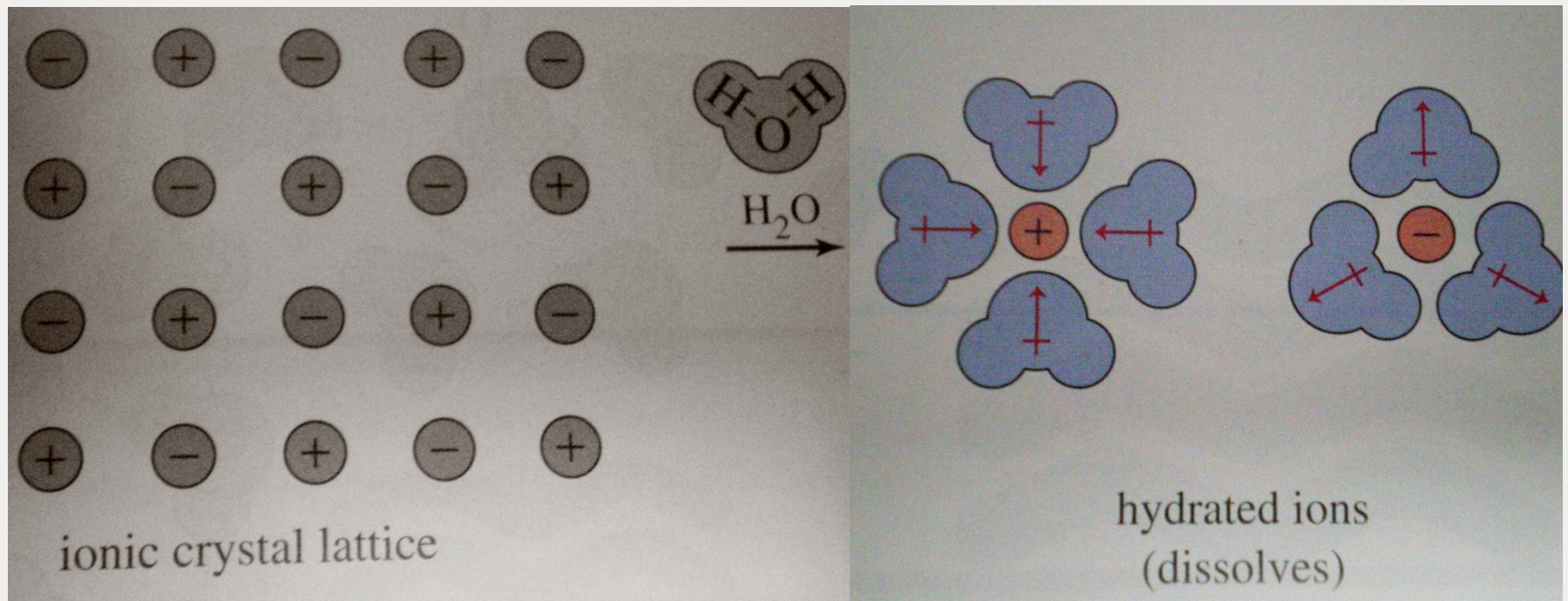
และอีกด้านหนึ่งของโมเลกุลแสดงแสดงความเป็นลบ ดังนั้น จะเกิดแรงยึดเหนี่ยวระหว่างประจุที่ต่างกันของไอออนบวกกับด้านที่แสดงอำนาจไฟลบของโมเลกุลตัวทำละลาย และระหว่างไอออนลบกับด้านที่แสดงอำนาจไฟฟ้าบวกของโมเลกุลตัวทำละลาย เรียกแรงยึดเหนี่ยวนี้ว่า พันธะไอออน-ไดโพล (Ion- dipole bond) ซึ่งแต่ละพันธะมีความแรงน้อยมาก แต่เมื่อรวมกันมากๆ จะทำให้เกิดเป็นพลังงานมากพอที่จะเอาชนะแรงยึดเหนี่ยวระหว่างไอออนในผลึกได้ ในสารละลายที่เกิดขึ้น แต่ละไอออนจะถูกห้อมล้อมด้วยโมเลกุลของตัวทำละลายเรียกว่า โซลเวต (solvated) สำหรับตัวทำละลายที่เป็นน้ำ มีชื่อเรียกเฉพาะว่า “hydrated”

สำหรับการละลายของสารที่ไม่ใช่สารไอออนิก สามารถทราบจากควมมีขั้วของสารนั้น โดยสารที่ไม่มีขั้วหรือมีขั้วน้อยจะละลายได้ในตัวทำละลายที่มีไม่มีขั้วหรือมีขั้วน้อยเช่นกัน และสารที่มีขั้วมากจะละลายได้

ตัวถูกละลายที่มีขั้วสูง ในตัวทำละลายที่ไม่มีขั้วไม่สามารถละลายได้

ผลึกของสารไอออนิกในตัวทำละลายที่เป็นน้ำสามารถละลายได้
เกิดตัวทำละลายห้อมล้อมตัวถูกละลาย

1.4 การเขียนสูตรโครงสร้างของสารอินทรีย์

1.4.1 สูตรเคมี (Chemical formulas) : กลุ่มสัญลักษณ์ของธาตุที่ใช้ศึกษาด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องสารนั้นๆ สูตรเคมีแบ่งได้เป็น 3 แบบ คือ

ก. สูตรโมเลกุล (Molecular formulas)

: แสดงจำนวนอะตอมของธาตุทั้งหมดในหนึ่งโมเลกุล เช่น แก๊สออกซิเจน (O_2), แก๊สไนโตรเจน (N_2), กลูโคส ($C_{12}H_{22}O_{12}$), พอร์มาลีน (CH_2O) เป็นต้น

สูตรโมเลกุล = (สูตรอย่างง่าย) n

Molecular formula = (empirical formula) $_n$

ตัวอย่างสูตรโมเลกุล C_6H_5OH C_2H_6O

ข. สูตรอย่างง่าย (สูตรเอมพิริคัล, Empirical formula)

: อัตราส่วนอย่างต่ำของจำนวนอะตอมในหนึ่งโมเลกุล ดังนั้น ถ้าทราบสูตรโมเลกุลแล้วหาตัวเลขไปหารจำนวนอะตอมของธาตุทุกตัวในสูตรโมเลกุลได้ลงตัว และค่าตัวเลขที่น้อยที่สุดคือสูตรเอมพิริคัล

เช่น แนฟทาลีน สูตรโมเลกุล คือ $C_{10}H_8$ สูตรเอมพิริคัล คือ C_5H_4
กรดแอสติก สูตรโมเลกุล คือ $C_2H_4O_2$ สูตรเอมพิริคัล คือ CH_2O

แต่หากไม่มีตัวเลขใดที่หารจำนวนอะตอมของธาตุในสูตรโมเลกุลได้ลงตัว สูตรเอมพิริคัลกับสูตรโมเลกุลคือสูตรเดียวกัน

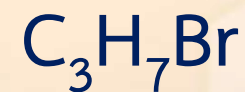
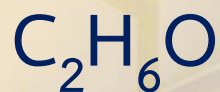
เช่น

โพรเพน สูตรโมเลกุล คือ C_3H_8 สูตรเอมพิริคัล C_3H_8

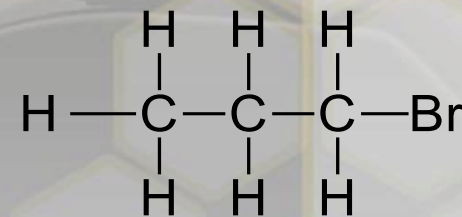
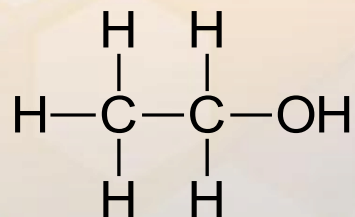
ค. สูตรโครงสร้าง (Structural formulas)

: เป็นสูตรที่แสดงว่าในหนึ่งโมเลกุลประกอบด้วยธาตุใด ชนิดใด มีจำนวนกี่อะตอม และอะตอมของธาตุใดสร้างพันธะกับอะตอมใด ด้วยพันธะแบบใด

สูตรโมเลกุล

สูตรโครงสร้าง

1.4.2 การเขียนสูตรโครงสร้าง (Drawing structures formulas)

: แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

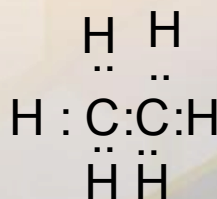
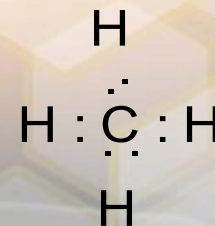
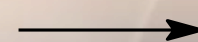
ก. สูตรโครงสร้างแบบลิวอิส : Lewis structures)

หรือ แบบจุด (Electron-dot structures)

: ใช้จุดแทนอิเล็กตรอนคู่ของแต่ละอะตอมในการสร้าง

พันธะโควาเลนต์ ข้อจำกัดในการเขียนคือต้องทราบจำนวนอิเล็กตรอน
ชั้นนอกสุดที่ใช้ในการสร้างพันธะของแต่ละอะตอม

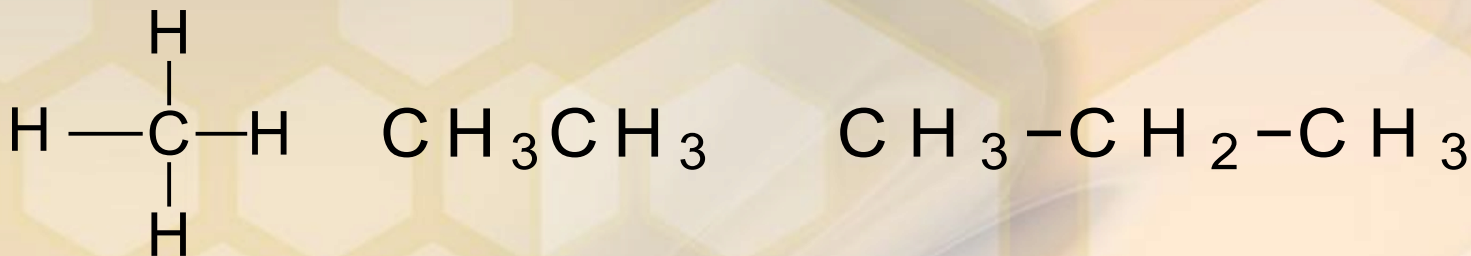
เช่น

ข.แบบขีด (Dash structures)

: ใช้ขีด (-) หรือเส้นสั้นๆแทนพันธะโควาเลนต์

การเขียนสูตรโครงสร้างแบบขีดหรือแบบเส้นมีวิธีการเขียนที่แสดงรายละเอียด สามารถแบ่งวิธีการเขียนสูตรโครงสร้างแบบขีดได้เป็น 4 แบบ คือ - แบบขยาย

- แบบย่อบางส่วน
- แบบย่อทั้งหมด
- แบบเส้น-มุม

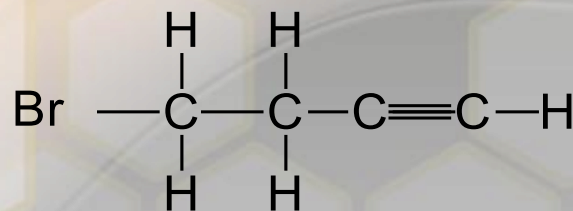
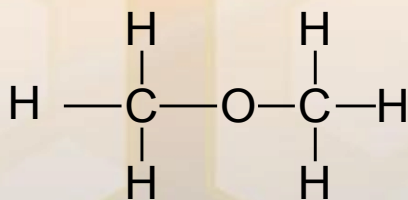
A. การเขียนสูตรโครงสร้างแบบขีดแบบขยาย

ข้อดี

- แสดงรายละเอียดการเกาะเกี่ยวกันของอะตอมในโครงสร้าง
- แสดงพันธะเดี่ยว คู่ พันธะสาม หรือหมู่ฟังก์ชันที่ชัดเจน
- การเขียนโครงสร้างมีโอกาสผิดพลาดน้อย

ข้อเสีย

- โครงสร้างใช้พื้นที่มากและเสียเวลา

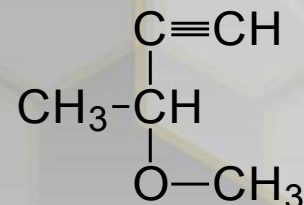
B. การเขียนสูตรโครงสร้างแบบขีดแบบย่อบางส่วน

ข้อดี

- แสดงการเกาะเกี่ยวเฉพาะอะตอมคาร์บอน
- อะตอมไฮโดรเจนแสดงจำนวนเป็นตัวเลขกำกับไว้ที่ด้านล่างขวาของอะตอม
- แสดงหมู่ที่ทำหน้าที่ (Functional group)
- สังกะยโครงสร้างได้ง่าย ประหยัดเวลาและพื้นที่

ข้อเสีย

- โครงสร้างมีโอกาสผิดพลาด

C. การเขียนสูตรโครงสร้างแบบขีดแบบย่อทั้งหมด (condensed structural formulas)

ข้อดี

- แสดงเฉพาะของอะตอมคาร์บอน ไฮโดรเจน อะตอมอื่นๆและ หมู่ที่ทำหน้าที่มีในโครงสร้าง แต่ไม่แสดงพันธะ โดยอาจใช้วงเล็บ ช่วยในการเขียนเพื่อจัดกลุ่มของอะตอม
- โครงสร้างกระชับรัดใช้พื้นที่น้อย และประหยัดเวลา

ข้อเสีย

- การเขียนโครงสร้างมีโอกาสผิดพลาดได้มากที่สุด

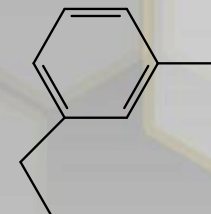
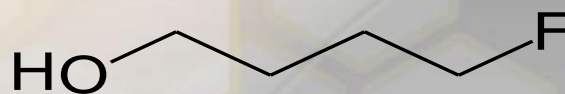
D. การเขียนสูตรโครงสร้างแบบเส้นและมุม (Line - angle formula)

ข้อดี

- ใช้เส้นแทนอะตอมคาร์บอน แต่ละอะตอมคาร์บอนที่เชื่อมต่อกัน
ทำมุม 120 องศาแสดงหมู่ที่ฟังก์ชัน ไม่แสดงอะตอมไฮโดรเจน
- สะดวกและประหยัดเวลา

ข้อเสีย

- การเขียนโครงสร้างมีโอกาสผิดพลาดได้

1.4.3 หมู่ฟังก์ชันในสารอินทรีย์

หมู่ฟังก์ชันนัล (Functional groups) คือหมู่อะตอมหรืออะตอมที่แสดงว่าโมเลกุลนั้นมีสมบัติทางเคมีเฉพาะ

ความสำคัญของหมู่ฟังก์ชันนัล

- บ่งบอกชนิดของสารอินทรีย์
- ใช้ในการเรียกชื่อของสารอินทรีย์
- การเกิดปฏิกิริยาเคมี

สารที่มีหมู่ฟังก์ชันนัลชั้นเหมือนกันมีสมบัติทางเคมีคล้ายคลึงกัน
โมเลกุลหนึ่งอาจมีหมู่ฟังก์ชันนัลมากกว่าหนึ่งชนิด

หมู่ฟังก์ชันนัล (Functional Groups)

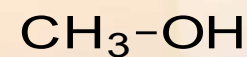
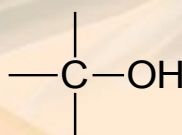
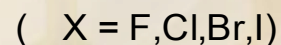
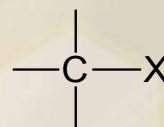
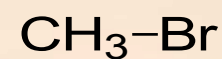
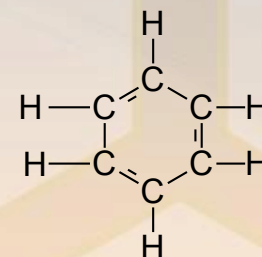
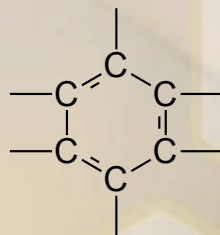
Class of compound	Functional Groups	Examples
Alkane	$R-H$	H_3C-CH_3
Alkene	$R=R$	$2HC=CH_2$
Alkyne	$R\equiv R$	$HC\equiv CH$

Class of compound

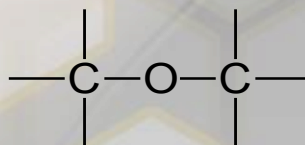
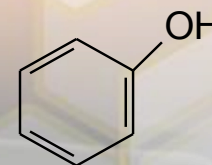
Functional Groups

Examples

- Aromatic
- Alkyl halides
- Alcohol and Phenol
- Ether

Phenol

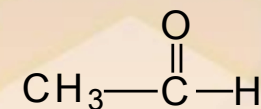
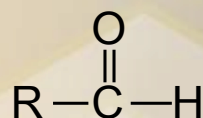
หมู่ฟังก์ชันนัล (Functional Groups)

Class of compound

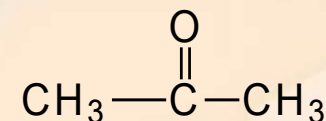
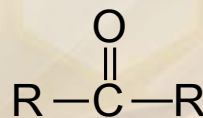
Functional Groups

Examples

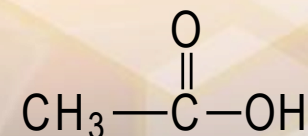
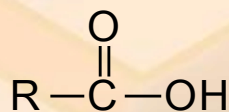
- แอลดีไฮด์

- คีโตน

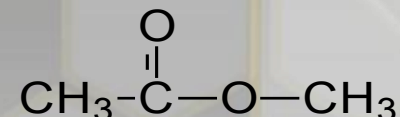
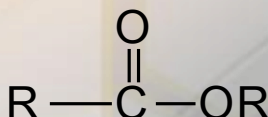

- กรดคาร์บอกซิลิก

และอนุพันธ์

- เอสเทอร์

หมู่ฟังก์ชันนัล (Functional Groups)

Class of compound	Functional Groups	Examples
• แอซิกคลอไรด์	$\text{R}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{Cl}$	$\text{CH}_3-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{Cl}$
• แอซิกแอนไฮไดรด์	$\text{R}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{O}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{R}$	$\text{CH}_3-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{O}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{CH}_3$
• แอมิด	$\text{R}-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{NH}_2$	$\text{CH}_3-\overset{\text{O}}{\parallel}{\text{C}}-\text{NH}_2$
• แอมีน	$\text{R}-\text{NH}_2$	CH_3-NH_2

1.4.4 การเรียกชื่อสารอินทรีย์ตามระบบ IUPAC

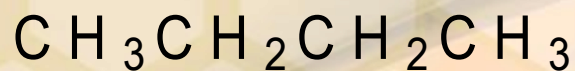
ชื่อระบบสามัญ (Common name)

ชื่อระบบตามระบบ IUPAC (EYE-YOU-PAC)

Systematic

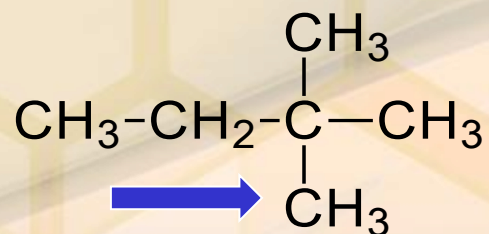
1.4.4.1 ชื่อระบบสามัญ (Common name)

- ใช้เรียกชื่ออัลเคนที่มีสูตรโครงสร้างอัลเคนที่มีจำนวนคาร์บอนมากกว่า 4 อะตอมขึ้นไปเนื่องจากมีมากกว่าหนึ่งไอโซเมอร์
- ให้เติม n (ย่อมาจาก normal) นำหน้าชื่อที่มีโครงสร้างของไฮโดรคาร์บอนเป็นโซ่ตรง

n-Butane

- ▶ เติม neo หน้าชื่อโครงสร้างที่มีหมู่เมทิล (methyl group) เกาะที่คาร์บอนอะตอมที่ 2

IUPAC

International

Union

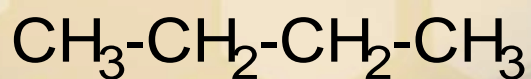
Pure

Applied Chemistry

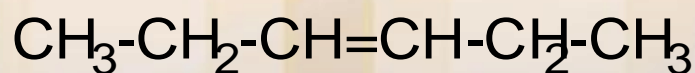
(International Union of Pure and Applied Chemistry)

1.4.4.2 การเรียกชื่อสารอินทรีย์ระบบ IUPAC

.ก. เลือกโซ่หลัก(parent chain)ที่มีอะตอมคาร์บอนมากที่สุด และมีหมู่ฟังก์ชันนัล

โซ่หลักมี 4 คาร์บอนหมู่ฟังก์ชันนัลเป็นพันธะเดี่ยว

โซ่หลักมี 6 คาร์บอน มีหมู่ฟังก์ชันนัลเป็นพันธะคู่

: นับจำนวนคาร์บอนในโซ่หลักและใช้คำนำหน้า(prefix)ดังนี้

จำนวนคาร์บอนในโซ่หลัก(parent chain)	คำนำหน้า(prefix)
1	Meth-
2	Eth-
3	Prop-
4	But-
5	Pent-
6	Hex-
7	Hept-
8	Oct-
9	Non-

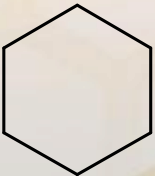

ข. คำต่อท้าย (Suffix)

:ใช้ระบุชนิดของสารอินทรีย์โดยแสดงไว้ท้ายของชื่อ IUPAC

คำต่อท้าย	ชนิดของสารอินทรีย์	หมู่ฟังก์ชัน
-ane	ไฮโดรคาร์บอนชนิดอิ่มตัว	R-R
-ene	ไฮโดรคาร์บอนชนิดไม่อิ่มตัว	R=R
-yne	ไฮโดรคาร์บอนชนิดไม่อิ่มตัว	R≡R
-ol	แอลกอฮอล์	R-OH
-al	อัลดีไฮด์	RCHO
-oic acid	กรดอินทรีย์(กรดคาร์บอกซิลิก)	RCOOH

ค. สารอินทรีย์ที่มีไฮโดรคาร์บอนโครงสร้างเป็นวง (Cyclic HC)
: เต็มคำว่า “ไซโคล”(Cyclo-) ไว้หน้าจำนวนคาร์บอนของโซ่หลัก

โครงสร้าง	จำนวนคาร์บอน	คำนำหน้า + คำต่อท้าย = ชื่อ IUPAC
	3 = cycloprop-	Cyclopro + ane = cyclopropane
	4 = cyclobut-	Cyclobut + ane = cyclobutane
	5 = cyclopent-	Cyclopent + ene = cyclopentene
	6 = cyclohex-	Cyclohex + ane = cyclohexane

คำนำหน้าใช้เรียกชื่อหมู่ฟังก์ชันลที่เกาะอยู่ส่วนหน้าโซ่หลัก

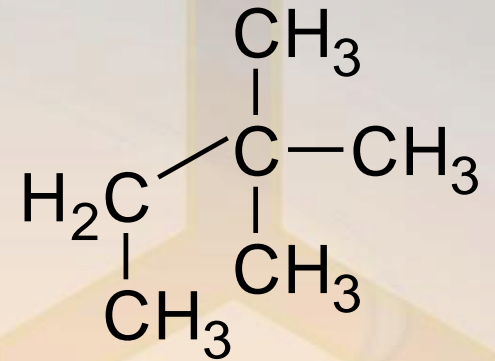
หมู่ฟังก์ชันล	คำนำหน้า
-R	Alkyl
-OR	Alkoxy
- O-CH ₃	- Methoxy
- O-CH ₂ -CH ₂ -CH ₃	- Propoxy
- OH	Hydroxy
-NH ₂	Amino
-NO ₂	Nitro

ชื่อหมู่ฟังก์ชันนัล (ต่อ)

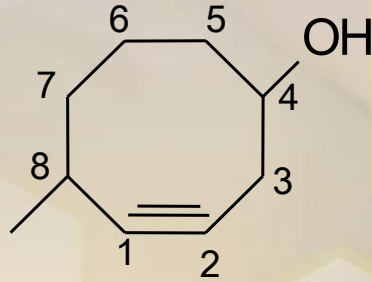
หมู่ฟังก์ชันนัล	คำนำหน้า
$-\text{NO}_2$	Nitro
$-\text{X}$	Halo
- Cl	-Chloro
- Br	-Bromo
- F	-Fluoro
- I	-Iodo

ง. หมู่ฟังก์ชันัลที่เหมือนกันมากกว่าหนึ่งหมู่เกาะกับโซ่หลักเดียวกันให้ใช้คำเรียกเพื่อแสดงจำนวนของหมู่ฟังก์ชันัล และแสดงตำแหน่งของหมู่ฟังก์ชันัลที่เกาะทั้งหมด

จำนวนหมู่ฟังก์ชันัล	การเรียกจำนวนหมู่ฟังก์ชันัล
2	Di
3	Tri
4	Tetra
5	Penta
6	Hexa

- โซ่หลัก 4 คาร์บอน : คำนำหน้า = But-
คำลงท้าย = -ane
- ที่ตำแหน่ง C2 มีหมู่เกาะ = methyl
แสดงจำนวนหมู่เกาะ 2 หมู่ = di
- ชื่อ IUPAC : 2,2-Dimethylbutane

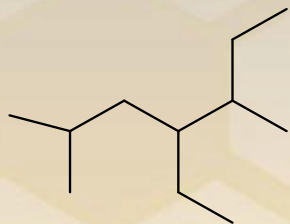

- โซ่หลักเป็นวงมี C 8 ตัว คำนำหน้า Oct-
- มีโครงสร้างเป็นวง เต็ม Cyclo- ให้นำชื่อ Cyclooct-
- ให้ตำแหน่งพันธะสามเริ่มที่ 1 เสมอ
- หมู่เกาะที่ C-4 เรียกว่า hydroxy-
C-8 methyl-
- ชื่อสาร (IUPAC) : 4-Hydroxy-8-methylcyclooctyne

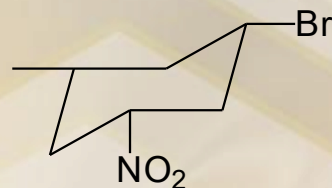
อ่านชื่อสารต่อไปนี้เป็นตามระบบ IUPAC

(Nomenclature : IUPAC)

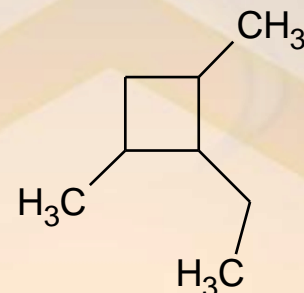
1.1

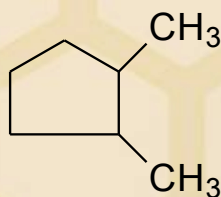
1.5

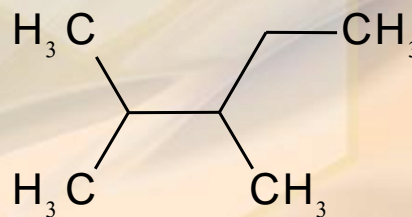
1.8

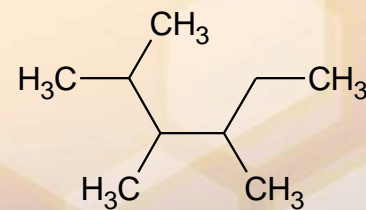
1.2

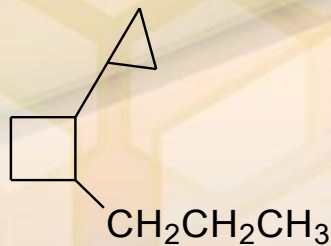
1.6

1.9

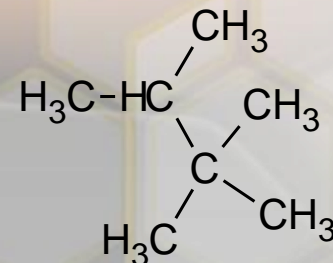
1.3

1.7

1.10

1.4

